

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

PAZIŅOJUMS

Rīgā

2022. gada 3. novembrī

Nr. 34

Komentārs Pašvaldību likuma 58. pantam (iedzīvotāju padomes)

Daru zināmu, ka atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 69. pantam esmu izsludinājis Saeimā 2022. gada 20. oktobrī pēc otrreizējās caurlūkošanas pieņemto Pašvaldību likumu (turpmāk – Likums).

Izsludinot Likumu, vēlos darīt zināmus atsevišķus apsvērumus Likuma 58. panta piemērošanai, lai tas sasniegtu savu mērķi un sekmētu vietējo kopienu tiesības pašām ievēlēt savus priekšstāvjus iedzīvotāju padomēs.

Vēlos atgādināt, ka vietējo kopienu tiesības pašiem ievēlēt savus pārstāvjus, kas šīs kopienas varētu pārstāvēt pēc administratīvi teritoriālās reformas izveidotajās pašvaldībās, bija mans principiāls uzstādījums Ministru kabinetam un Saeimai (*sk. Valsts prezidenta 2020. gada 19. jūnija paziņojuma Nr. 12 "Par administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu" C sadaļu*).

I

Administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas laikā ierosināju, ka vietējām kopienām jā saglabā tiesības pašām tieši ievēlēt savus priekšstāvjus, kas,

pirmkārt, varētu pārstāvēt vietējās kopienas intereses saziņā ar pašvaldību un, *otrkārt*, paši izlemt lokālas nozīmes jautājumus, kas skar šīs vietējās kopienas intereses.

Šāds mehānisms bija nepieciešams, lai nepieļautu nomaļu efektu veidošanos lielākās pašvaldībās un saglabātu vēlētāju interešu pārstāvniecību maksimāli tuvu pašām vietējām kopienām (*sk. Valsts prezidenta 2020. gada 25. februāra paziņojuma Nr. 7 "Par ierosinājumiem administratīvi teritoriālās reformas īstenošanai" I un II sadaļu un 2020. gada 24. marta paziņojuma Nr. 9 "Par priekšlikumiem likumprojektam "Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums" IV sadaļu*).

Likuma izstrādes gaitā savlaicīgi darīju zināmu savu uzstādījumu, ka Likumā **obligāti** nepieciešams paredzēt tieši vēlētus vietējo kopienu pārstāvjus pagastu un pilsētu iedzīvotāju padomēs, kā arī sniedzu savu redzējumu par šādu iedzīvotāju padomju iespējamo kompetenci un darba organizāciju (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2021. gada 1. februāra paziņojumu Nr. 2 "Par vēlētiem vietējo kopienu pārstāvjiem pagastu un pilsētu iedzīvotāju padomēs"*).

II

Likuma 58. panta pirmā daļa noteic, ka pašvaldībā var izveidot konsultatīvas pašvaldības institūcijas – iedzīvotāju padomes, lai nodrošinātu vietējo kopienu iedzīvotāju interešu pārstāvību un pašvaldības teritorijas attīstību, veicinot iedzīvotāju savstarpējo sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam.

Minētais regulējums **ne tikai piešķir pašvaldībām tiesības izveidot iedzīvotāju padomes** (pirmšķietami norāda lietotais formulējums "*var izveidot*"), **bet pēc būtības arī uzliek obligātu pienākumu šādas konsultatīvas pašvaldības institūcijas izveidot.**

Uz to norāda Likuma mērķis un sistēma, jo īpaši atsevišķos Likuma pantos ietvertais detalizētais regulējums par iedzīvotāju padomēm, tāpēc nav iedomājams, ka kādā pašvaldībā varētu neveidot iedzīvotāju padomes vai mēģināt to darbības mērķus sasniegt ar citiem rīkiem vai līdzekļiem.

Iedzīvotāju padomju izveidošana ir obligāts pašvaldību pienākums, lai nodrošinātu pienācīgu pārvaldību un sekmētu vietējo kopienu demokrātisko līdzdalību.

Īstenojot Likuma 58. pantu, pašvaldības pašas var izvērtēt, cik daudzas vietējās kopienas faktiski pastāv pašvaldības teritorijā un cik daudzas iedzīvotāju padomes veidojamas. Piemēram, var gadīties, ka vienā pagastā faktiski pastāv vairākas vietējās kopienas un katrai no tām veidojama sava iedzīvotāju padome, bet var būt, ka viena iedzīvotāju padome veidojama divos pagastos, ja tie pastāv kā vienota vietējā kopiena (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2022. gada 16. septembra paziņojuma Nr. 29 "Par Pašvaldību likuma nodošanu otrreizējai caurlūkošanai" III sadaļu*).

Aicinu visas pašvaldības, arī valstspilsētas, sekmēt iedzīvotāju padomju izveidošanu, ņemot vērā, ka Likums piešķir pašvaldībām plašu rīcības brīvību iedzīvotāju padomju veidošanā. Piemēram, valstspilsētas varētu veidot atsevišķas iedzīvotāju padomes savu apkaimju vai pilsētu daļu kopienu institucionalizētai pārstāvībai. Iedzīvotāju padomju efektīvai īstenošanai, lai tās kļūtu par reālu instrumentu vietējo kopienu iedzīvotāju interešu pārstāvībai, būs nepieciešams pašvaldību atbalsts, tostarp padomes darbības finansiālais un materiālais nodrošinājums.

III

Likuma 58. panta otrajā daļā iekļautais regulējums garantē iedzīvotāju padomes kompetences kodolu. Likums noteic, ka iedzīvotāju padome izskata no šā Likuma 4. panta pirmās daļas 2., 5. un 12. punktā noteiktajām pašvaldības

funkcijām izrietošus jautājumus, kas skar padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses, un iesniedz lēmumu projektus izskatīšanai domē. Domei ir pienākums noskaidrot iedzīvotāju padomes viedokli, pirms pieņemt lēmumu par izmaiņām šajā pantā minēto pašvaldības funkciju izpildes kārtībā, ja tās var skart iedzīvotāju padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses.

Likumā tieši minētais ir tikai iedzīvotāju padomes kompetences kodols, bet ne izsmeļošs tās uzskaitījums. Uz to tieši norāda Likuma 58. panta sestajā daļā iekļautā norāde, ka Dome izdod padomes nolikumu – saistošos noteikumus, kuros nosaka padomes izveidošanas un darbības nosacījumus, tostarp padomes kompetenci vietējās kopienas jautājumu izlemšanā **papildus** šajā likumā noteiktajam (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2022. gada 16. septembra paziņojuma Nr. 29 “Par Pašvaldību likuma nodošanu otrreizējai caurlūkošanai” IV-V sadaļu*).

Likumdevējs iedzīvotāju padomes kompetenci ir tikai daļēji regulējis Likumā, nosakot tās kodolu, un daļēji tās noteikšanu atstājis katras pašvaldības izlemšanā. Šāda pašvaldības rīcības brīvība rada iespēju katrai pašvaldībai **pēc iespējas precīzāk individuāli noteikt katras izveidojamās iedzīvotāju padomes kompetenci**, lai pēc iespējas sekmētu tieši vietējai kopienai svarīgu jautājumu izlemšanu, izvērtējot katras vietējās kopienas situāciju, tās intereses un spēju pašorganizēties un īstenot noteiktas kompetences (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2021. gada 1. februāra paziņojuma Nr. 2 “Par vēlētiem vietējo kopienu pārstāvjiem pagastu un pilsētu iedzīvotāju padomēs” V sadaļu*).

IV

Svarīgi vērst uzmanību uz Likuma izstrādes gaitā notikušajām diskusijām, tajā skaitā par Likuma virzību atbildīgajā Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, par iedzīvotāju padomju finansēšanu un līdzdalību budžeta jautājumu risināšanā.

Lai arī Likums neparedz iedzīvotāju padomēm atsevišķu budžetu, tomēr Likuma izstrādes gaitā likumdevējs nepārprotami nonācis pie slēdziena, ka **iedzīvotāju padomēm ir tiesības un iespējas būt līdzdalīgām pašvaldības budžeta jautājumu risināšanā.**

Piemēram, Likums ļauj iedzīvotāju padomes pārstāvim darboties jautājumu izlemšanā par līdzdalības budžeta izlietojumu, ja tas paredzēts pašvaldības saistošajos noteikumos. Šeit svarīga **pašvaldību vēlme īstenot iedzīvotāju padomju līdzvērtīgu iesaisti un nodrošināt tām iespēju līdzdarboties.**

V

Likumdevējs ir ieklausījies norādēs un precizējis gan to personu loku, kuras var tikt ievēlētas iedzīvotāju padomēs, gan noteicis tās personas, kuras ir tiesīgas balsot par iedzīvotāju padomēm (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2022. gada 16. septembra paziņojuma Nr. 29 "Par Pašvaldību likuma nodošanu otrreizējai caurlūkošanai" VI – VIII sadaļu*).

Likums tiešā tekstā noteic, ka padomes locekļu ievēlēšanas kārtību, paredzot iespēju iedzīvotājiem tieši balsot par padomes locekļu kandidātiem, dome nosaka ar saistošajiem noteikumiem, pieņemot iedzīvotāju padomes nolikumu.

Ievērojot Likumā noteikto, vienlaikus svarīgi atcerēties, ka **iedzīvotāju padomes vēlēšanas nav domātas kā smagnēja un lielus resursus prasoša procedūra, kas dublē vai atkārtoto domes vēlēšanas.** Katras pašvaldības kompetencē ir izlemt, tieši kā šo vēlēšanu procedūru organizēt, lai tā būtu vienlīdz efektīva un atbilstoša vietējās kopienas iedzīvotāju interesēm (*plašāk sk. Valsts prezidenta 2021. gada 1. februāra paziņojuma Nr. 2 "Par vēlētiem vietējo kopienu pārstāvjiem pagastu un pilsētu iedzīvotāju padomēs" VI un VII sadaļu*).

Ar Likumu ir izveidots pietiekami stabils pamats tam, lai katrā pašvaldībā iedzīvotāju padomes varētu tapt un vietējās kopienas varētu tikt institucionāli organizētas un pārstāvētas attiecīgās pašvaldības iekārtā.

Turpmākais būs atkarīgs no tā, kā katra pašvaldība ieviesīs šo regulējumu, cik prasmīgi izmantos Likumā iekļauto rīcības brīvību un cik motivētas būs pašas vietējās kopienas – cik aktīvi tās prasīs sev Likumā ietvertās tiesības un pratīs jēdzīgi tās izmantot.

Valsts prezidents

Egils Levits